

# MOST

Bilten Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu

GODINA 64

BROJ 2

FEBRUAR/MART 2016.

JAD VAŠEM

## KOMEMORACIJA MAKEDONSKIM JEVREJIMA

*Pod pritiskom nacističke Nemačke da isporuči Jevreje koji su živeli u Bugarskoj, bugarski fašisti su 11. marta 1943. deportovali sa okupiranih teritorija više od 7.000 Jevreja Skoplja, Štipa i Bitolja u logor Treblinka, čime je gotovo uništena jevrejska populacija u Makedoniji. Od deportovanih Jevreja, samo pedesetak je preživelo. U toku rata je stradalo 98% jevrejske zajednice.*

*Do današnjih dana Bugarski zvaničnici nisu se izvinili za ulogu u ubistvu makedonskih Jevreja.*

Piše Dušan Mihalek



*Skoplje, Monopol, sabirni centar pred deportaciju u Treblinku*

Dan kada su gotovo svi makedonski Jevreji odvedeni u koncentracioni logor Treblinka, gde su uništeni, obeležava se svake godine u jerusalimskom Jad Vašemu.

Na ovogodišnjoj komemoraciji, 15. marta, večni plamen u Dvorani sećanja zapalio je ambasador Makedonije u Izraelu Pajo Avirović. Ambasador je na tečnom hebrejskom jeziku održao govor i u sinagogi, pri čemu je istakao bliske odnose makedonskog i jevrejskog naroda, koji deluju poput skladne porodice.

*nastavak na 3. strani*

## REČ UREDNIKA

Piše Milan Fogel

Svedoci smo da se više godina unazad desničarske organizacije i pojedinci širom Evrope, pa i u drugim delovima sveta, oglašavaju sa idejama koje bismo u najmanju ruku mogli da nazovemo rasističkim, ako ne fašističkim. Neonacizam je prepoznat u najrazvijenijim zemljama Evrope, i za sada nije dobio zabrinjavajući razmere, ali ako budemo okretali glavu na drugu stranu možda ćemo uskoro postati svedoci još gorih događanja od onih u Parizu i Briselu – da ne spominjemo ratne operacije u našem susedstvu.

Da li ćemo najnovije događaje okarakterisati kao verski rat, sasvim je svedjedno. Metode su nam dobro poznate, a konačan rezultat za sada ne znamo.

U ovom broju Mosta objavili smo poziv za Konferenciju koja će se na jesen održati u Kanjiži, Srbija. Nije naše da se mešamo u unutrašnje stvari zemalja bivše Jugoslavije, ali kada se to tiče žrtava, u našem slučaju Jevreja, trebalo bi da jasno iskažemo naš stav. Da li za žrtve i dželate treba podizati zajedničke spomenike, to je osnovno pitanje za Konferenciju, koja traži rešenje za pomirenje.

Možda smo u nedavnoj prošlosti bili blizu tog rešenja...

*nastavak na 3. strani*

# MOST

Bilten Udruženja useljenika iz  
bivše Jugoslavije u Izraelu

Godina 64  
Broj 2 februar/mart 2016.  
Broj strana: 36

HOJ POB 5049  
Hitahdut Olej Jugoslavia, Kfar  
Saba 441 5001.

E-mail: [hitahdut@gmail.com](mailto:hitahdut@gmail.com)

## REDAKCIJA

Glavni urednik Milan Fogel  
e-mail:  
[milan.fogel@gmail.com](mailto:milan.fogel@gmail.com)

Urednik hebrejske strane  
Alex Epstein

Članovi redakcije: Avraham Atijas,  
Miriam Aviezer, Ivica Čerešnješ i  
Dušan Mihalek

## POZIV ČITAOCIMA

Više nisam siguran kada kažete da ste zadovoljni Mostom. Možda nam se javljate i hvalite samo reda radi? Istina je da se mi trudimo, ali kao urednik, moram reći da saradnja nije obostrana. Uspeli smo da imamo stalne saradnike, ali to nije dovoljno. Baš vi se oglašujete o pozive na saradnju. Možda, ipak, ima nešto što biste želeli da podelite sa čitaocima Mosta, neka vest, neko sećanje iz dalje ili bliže prošlosti. Neko mi je rekao da mu je nezgodno da piše, jer je prilično zaboravio jezik iz bivše Jugoslavije. Nemojte to da vas brine, sve će biti napisano onako kako treba!

Pišite, šaljite nam interesantne fotografije, za vas će uvek biti prostora u Mostu!

Urednik

## **Reč predsednice HOJ-a**

Dragi prijatelji,

Proleće je već stiglo i Pesah je na pragu. Trenutak da svima vama poželimo da proslavite praznik u veselju, sa onima koje volite, za zajedničkom trpezom, uživajući u dobrom zdravlju. Srećan praznik!!!

Po čemu se razlikuje ovaj program od onog koji smo ranije imali?

Što se tiče filma, napredovali smo, preveli smo tekstove da bi urednica Šaron Barok razumela šta govore oni koji će biti intervjuisani i film će otuda krenuti. Šaron je već počela sa pripremama, ali još uvek nedostaje novac da bismo mogli da počnemo i stignemo do očekivanog momenta kada bi film mogao da bude projektovan. Naša namera je bila da završimo film do Dana Šoa 2016. Nadali smo se da ćete vi, članovi Udruženja doseljenika iz Jugoslavije, nastaviti doprinosom dobrovoljnog priloga, tako da ćemo uspeti da završimo misiju koju smo prihvatili, da bi sećanje na naše drage bilo zapamćeno zauvek i doprlo do svesti svih stanovnika zemlje. Svaki prilog biće dočekan blagoslovom i sa nadom očekujemo završetak filma.

Nastavljamo sa aktivnostima:

9.3.2016. održano je u Jerusalimu interesantno predavanje Olge Manojlović Pintar, srpskog istoričara, sa temom Tranzicija Jevreja širom Jugoslavije u logor uništenja Aušvic-Birkenau. Uz to i inicijativa sačuvati sećanje na logor uništenja Sajmište i drugi tekstovi, kako bi se sačuvalo sećanje o Jevrejima koji su bili u Jugoslaviji i okončali svoje živote u logorima tokom Drugog svetskog rata.

15.3.2016. održana je skupština – povodom stradanja Jevreja Makedonije (73 godine).

24.3.2016. na Purim posetili smo Bnei Brak, Skupštinu grada, gde smo predstavljeni verskim zajednicama. Očekivali smo da vidimo razne odežde i bili smo ugošćeni u kući provodačijke Dorit. Rabin Israel Jungriz, čija je majka Cipi Štern Jungriz iz Iloka, danas u Hrvatskoj, gde su nekada živeli pobožni Jevreji, ispričao je kako su nekada Jevreji slavili Purim u Iloku. Rabin nam je pokazao Megilat Ester. Imao je kepele kakvo su tamo nosili pobožni Jevreji.

Šta ćemo vam pripremiti za sledeća dva meseca

5.5.2016. održaće se, kao svake godine, pomen na Dan Šoa. Poziv će biti

članovima poslat poštom.

30.5.2016. obeležićemo u Beit Haam u Kidronu 80 godina Hitahduta. Uskoro ćemo vas obavestiti o detaljnom programu i kako se dolazi u Kidron.

27.6.2016. održaće se promocija knjige Davida Šmuela Dva princa i

kraljica. To je istorijski roman u zapisima i pismima, o događajima Kladovo-Šabac. Pisac je bio iz jugoslovenske porodice, hrabrog poduhvata, ali bez uspeha. Promocija će se održati u Beit Haam u Rišponu. Tom prilikom održaće se predavanje Doprinos jugoslovenskog jevrejstva u transportu Kladovo-Šabac. Pozivate se da pročitate roman pre ovog susreta.

Krajem meseca juna, početkom jula, održaće se Godišnja skupština HOJ-a. Takođe će se organizovati i sastanak Vaada Hitahduta.

Pozivaju se zainteresovani članovi koji žele da prisustvuju ovom susretu da pošalju mail sa molbom i nekoliko reči o sebi. Adresa Hitahduta je hitahdut@gmail.com na Facebooku Hitahduta. Svi članovi Vaada HOJ-a rade dobrovoljno, mnogi od njih posvećuju tome mnogo časova. Ali, u Vaad je uključen mali broj članova i uz to svako od nas zadužen je i drugim obavezama. Postoje i oni koji dobrovoljno rade, a nisu članovi Vaada, spremni da pomognu. Hvala im na tome, ali neophodno je:

Nove snage, ljudi sa inicijativom, mogućnošću da sarađuju i željom da ulože svoje vreme.

Dobrovoljni saradnici dužni su da preuzmu na sebe misiju za duže vreme.

Rado ćemo prihvatiti od vas nove ideje, ali nadam se da svako ko bude predlagao novu ideju da će biti spreman i da učestvuje u njenoj realizaciji. Znam da je nastavak postojanja Hitahduta važno za većinu vas, ali nema dovoljno susreta koji se mogu održati. Međutim, na nama je i na vama da nastavimo postojanje Hitahduta! Svako od vas može!!! I kao što je moja majka obično govorila: Treba hteti, treba smeti, pa da vidiš kud se leti. A u slobodnom prevodu: Treba hteti, treba se usuditi i tada je Nebo granica.

Uspostavite sa mnom vezu: 050 355 68 42. Na Facebooku se nalaze sve naše aktivnosti. Možete da se obratite i na mail Hitahduta.

Putem facebooka naći ćete interesantne novosti.

Naša adresa sada je Hitahdut Olej Jugoslavija, POB 5049 Kfar Saba 441 5001.

Srećan Pesah, Hag Sameah,

Vaša Miri

## **REČ UREDNIKA**

*nastavak sa 1. strane*

...ali posle krvavih događaja devedesetih godina prošlog veka i raspada Jugoslavije, nacionalističke strasti su se ponovo rasplamsale, a razloga za reviziju istorije ima više. Od ličnih interesa do relativizacije i umanjivanja ratnih zločina počinjenih za vreme Drugog svetskog rata, posebno u državama koje su zdušno pomagale Hitleru, a danas bi želele atribut antifašističke borbe, na kojoj je obnovljena današnja Evropa.

Reagujte u svakoj prilici kada možete da izrazite vaš stav. Pišite nam na e mali adresu [milan.fogel@gmail.com](mailto:milan.fogel@gmail.com)

## **KOMEMORACIJA MAKEDONSKIM JEVREJIMA**

*nastavak sa 1. strane*



*Ambasador Makedonije, H.E.Pajo Avirović, za govornicom Jad Vašema – u pozadini Šeli Levi Drumer*

To je potvrđeno i u prezentaciji Orit Bortnik, koja je sa malom arheološkom ekipom otkrila bitoljsko jevrejsko groblje, uz pomoć pedeset dobrovoljaca iz Bitolja koji su joj pomagali u iskopavanjima. Pokrenut je projekat da ovo groblje postane Dom života – bratstva i saradnje jevrejskog i makedonskog naroda.

Ovom prilikom promovisano je i drugo izdanje knjige Šlome Albohera *Opština Monastir (Bitolj), Makedonija* (na hebrejskom). O izdanju je govorio Rafi Huter, predsednik organizacije generacije potomaka makedonskih Jevreja.

Na svečanosti u Jad vašemu govorili su Miri Derman - predsednica HOJ i Orli Nir - predstavница Jad vašema, a muzički deo programa ostvarili su Marina Tošić (ud-lauta) i Jakov Meron (klarinet).



*Svečanost je pripremila i vodila Rahel-Šeli Levi-Drumer.*

# JOM HAŠOA ŠOREŠ

Zajedno sa Udruženjem 'Generacija koja nastavlja'

## POZIVAMO VAS

na Komemorativnu ceremoniju **Dan Šoa,**

pod nazivom „**SLUČAJNO SPASENI**“, koja će se održati 5. maja 2016. u 16 časova,

kod Jerusalima, mesto Šoreš, u predelu na kome je posađena šuma u znak sećanja na stradale Jevreje Jugoslavije u Holokaustu Drugog svetskog rata.

Udruženje useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu.

הטקס יתקיים ביום חמישי כ"ז בניסן תשע"ו 5 במאי, 2016 בשעה 16:00 ביער שורש (ליד ירושלים) במעמד שגרירי ארצות יוגוסלביה לשעבר, אנשי הסגל הדיפלומטי, משרד החוץ ונציגי מרכז בישראל השואה ניצולי של הארגונים

### בתכנית

#### Program

דברי ברכה:

מירי דרמן, יו"ר התאחדות עולי יוגוסלביה לשעבר

Pozdravni govor, predsednik HOJ Miri Derman

Memorijal predavanje:

„Pravednici Jugoslavije - Iskre svetlosti“  
Kopel Baruh, Jad Vašem

#### אזכרה

הרצאה:

"ניצוצות של אור: חסידי אומות עולם ביוגוסלביה"

ברוך קופל, יד ושם

אתגחתא מוסיקלית:

שירה - דבורה דותן, איריס זוויברמן

חצוצרה - שמחה גבע

כנגד כל הסיכויים - ניצולים מגיא צלמוות:

איזי קביליו, רות פרל, רינה בן-נתן,

בני אפשטיין, מרים איתן

הנחיה:

דניאל פוגל

Voditelj programa Daniel Fogel

הסעות ליום הזיכרון לשואה ולגבורה 2016

מחיפה

מול העירייה בשעה 12:30

בתחנת אגד בת-גלים, ליד מסעדת מקסים 12:40

חדרה (צומת אולגה,) בשעה 13:40

נתניה (תחנת המשטרה הישנה) בשעה 14:00

צומת רעננה-כפ"ס בשעה 14:20

שורש

מתל-אביב

תחנת רכבת סבידור מרכז, ברחוב ארלוזורוב, חניון

אגד בשעה 14:20

שורש

מירושלים

רחל אימנון 11 בתחת האוטובוס ברחוב ליד מגרש

הכדורגל הישן) בשעה 14:15

מול בנייני האומה (תחנת האוטובוס לכיוון היציאה

מהעיר) בשעה 14:50

ביציאה מהעיר (ליד תחנת הדלק סנוול) בשעה

15:00

מחלף הראל) מסוף האוטובוסים ביציאה ממבשרת

ציון) בשעה 15:15

שורש

עבור כיסוי ההוצאות יגבו 30 ש"ח למשתתף.

נא לאשר השתתפותכם בטלפונים

דוד גומבוש ; 052-6600232 מירי דרמן-050

3556642

לא נוכל להבטיח הסעה למי שלא יאשר השתתפותו

בהסעות

Ko želi da koristi organizovan prevoz do mesta komemoracije i nazad, molimo da se obrati Miri Derman, tel 050 355 66 42 ili Davidu Gombošu na telefon 052 660 02 32

Za pokriće troškova prevoza plaća se 30 šekela po osobi.



## SUDBINE – U susret Danu sećanja na pale vojnike

### MORDEHAJ DODO GAON

Priredio Milan Fogel

*Posle neočekivanog napada 6. oktobra 1973. avioni egipatske vojske preleću Suecki kanal. Uz to 2000 topovskih cijevi otvara vatru na položaje izraelske vojske na Sinajskom poluostrvu. Do večeri je egipatska vojska uspela preći liniju odbrane "Bar Lev", koja je smatrana neprobojnom.*

*Sirijska vojska sa 700 tenkova prodire na Golansku visoravan. U prvom naletu je Sirija skoro uspela vratiti u potpunosti teritorije koje su 1967. bile izgubljene. Arapska koalicija je namerno taj dan odabrala za napad iz dva razloga:*

*Izrael se nalazio spoljnopolitički u veoma izolovanom položaju*

*Održavali se izbori narod je bio umoran od političkih kampanji. Taj dan se slavio praznik Jom Kipur (Dan pomirenja) tako da su javne ustanove bile zatvorene.*

*Po prvi put, otkako je proglašena samostalnost, Izrael se nalazio u defanzivi. Izraelski general Moše Dajan upotrebio je izraz "Jom Kipurski rat". Ujedinjene nacije 22. oktobra 1973. donose rezoluciju br 338 koja zahteva prekid napada.*

*SAD je isporučivao oružje i municiju Izraelu, dok je SSSR snabdevao arapsku koaliciju.*

*Jom Kipurski rat je zategnuo odnose između SAD i SSSR-a. SAD je prijetio da će se direktno umiješati i pomoći izraelskoj vojsci. Sve američke vojne snage uključujući i ABC jedinice stavljene su u stanje pripravnosti.*

*Pod pritiskom SAD-a uspostavljaju se pregovori, a 26. oktobra se zvanično prekidaju ratna dejstva. 11. novembra 1973. Egipat i Izrael potpisuju mirovni sporazum.*

Ovo je samo uvod u priču o **Mordehaju Dodo Gaonu**, koji je rođen 18. januara 1941. u Sarajevu, od majke Roze i oca Josefa. Porodica se 1944. godine uselila u Palestinu i nastanila u Givatajmu, Ramat Gan.

U stvari, pre odsluženja vojnog roka sa grupom Gar'in Ronen (jezgro), posle završetka gimnazije, Dodo se 1959. nastanio u Jad Mordehaju. Vojni rok je služio u padobranskim jedinicama. Po odsluženju vojnog roka oženio se Amirom i dobili su dvoje dece, kćerku Zohar i sina Mihu (starije dete).

Studirao je na Univerzitetu u Tel Avivu za (handasai) inženjera elektronike. U kibucu je postojala fabrika u kojoj je Dodo bio zaposlen. U kibucu Dodo nije samo radio u fabrici, kao veoma talentovan i muzikalno obdaren glumio je u pozorišnim predstavama i učestvovao na raznim priredbama.

Kao dobrovoljac Dodo je učestvovao u Šestodnevnom ratu 1967. i tada je izrazio želju da ostane u vojsci. Bio je pozivan u rezervu. Međutim, pošto se prilikom padobranskog skoka povredio, bio je oslobođen vojne obaveze.



*Iako oslobođen vojne obaveze, čim je započeo Jom Kipurski rat Dodo se kao dobrovoljac pridružio vojnim jedinicama u odbrani Izraela.*

Dodo je bio raspoređen na Hermon. Pod ubitačnom vatrom sirijske vojske naređeno je povlačenje sa kote gde se nalazio Dodo. Kada se povukao komandni kadar sa mesta napada, u odbrani je ostalo dvadesetak vojnika. Među njima je bio i Dodo. Poginuo je 22. oktobra 1973, istog dana kada su Ujedinjene nacije donele rezoluciju o prekidu vatre.

Iako stalno pod neprijateljskom vatrom, njegovi drugovi nisu hteli da njegovo telo ostave neprijatelju. Pod veoma teškim uslovima i nepristupačnom terenu, odneli su ga do sanitetske jedinice gde je konstatovano da je

poginuo na licu mesta. Imao je 33 godine. Dodo je jedini vojnik iz njegove jedinice, koji je poginuo u odbrani Izraela u Jom Kipurskom ratu.

Dodova supruga Amira bila je Lolina kćerka, čiji muž je poginuo u ratu za nezavisnost 1948. godine u odbrani Jad Mordehaja, kada su pokušali da spreče prodor egipatske armije prema Tel Avivu. Lola je ostala udovica sa dvoje dece, sinom i kćerkom, istih godina kao što su bila Dodova deca kada je Amira ostala bez muža.

Dodo je imao brata Rafela, čiji je sin Nimrod, takođe učestvovao u Jom kipurskom ratu. Nimrod je prvih dana rata pokrenuo tenkovsku jedinicu u kojoj su se obučavali novi vojnici. Među prvima je poginuo na prilazu Sueckom kanalu.

Moram još jednom naglasiti da Dodo nije bio mobilisan, nego se dobrovoljno prijavio. Iako je bio dobrovoljac, oficir za vezu nije odobrio roditeljima da stricu jave za Nimrodovu tragičnu sudbinu, sa objašnjenjem da to nije dovoljno visok rodbinski stepen i zabranio je da se Dodu išta javi.

Nimrodov otac Rafi se kasnije često pitao da li bi njegov brat Dodo ostao živ da mu je javljena tragična vest. Neko će reći u pitanju je sudbina, ali za porodice kada izgube sina, oca ili nekog bliskog, sasvim je svejedno kako će se tragedija nazvati.

## **POČELO JE SREĐIVANJE JEVREJSKOG GROBLJA U BITOLJU, GDE NEMA VIŠE NI JEDNOG JEVREJINA – SAČUVATI USPOMENU**



Inicijativa potekla iz Izraela prihvaćena je od strane makedonske vlade – Usvojen je međunarodni projekat, gde mladi imaju posebnu ulogu, što može da se vidi na fotografiji koju objavljujemo.

## **"Pravednici iz Srbije" u Mađarskom kulturnom centru "Collegium Hungaricum"**

JOZ, Zemun

17.3.2016. Povodom završetka šestomesečnog predsedavanja Mađarske međunarodnom organizacijom za negovanje sećanja na Holokaust – IHRA, Jevrejska opština Zemun otvorila je izložbu "Pravednici iz Srbije" u Kulturnom centru Mađarske u Beogradu – Collegium Hungaricum.

Direktor Centra Janoš Deže obratio se gostima na mađarskom i srpskom, ističući značaj saradnje sa Jevrejskom opštinom Zemun. Prisutnima se obratio predsednik Jevrejske opštine Zemun, Nenad Fogel, koji je sa bratom Milanom autor izložbene postavke.



*Direktor Centra Janoš Deže i Nenad Fogel, predsednik JOZ (Foto J.Rakita)*

Uz brojne ugledne goste, počasni gost na otvaranju bio je Dejan Matić, predsednik Gradske opštine Zemun. Nenad Fogel je posebno istakao podršku koju očekuje od rukovodstva Opštine Zemun u najavljenom vraćanju sinagoge. On je istakao da Jevreji iz Zemuna vide budućnost sinagoge kao mesto u kome će se svakodnevno susretati vera i kultura. Izložba „Pravednici iz Srbije“ prirodni je nastavak knjige koju je Jevrejska opština Zemun objavila o dobrim ljudima koji su tokom Holokausta spasavali Jevreje širom Srbije.



*Izložbu je prigodnim govorom otvorio Prof. dr. Milan Ristović. (Foto J.Rakita)*

Jedan od spasenih Jevreja, Josef Žamboki, poklonio je prisutnima mini koncert ozbiljne muzike. Nastup primadone beogradske opere Jasmine Trumbetaš Petrović bio je praćen ovacijama.



*Uz hor „Braća Baruh“ nastupila je Rut Žamboki (na fotografiji uz pratnju Miše Levija), koja je pokazala da i u poznim pevačkim godinama ima još puno toga da pruži publici. (Foto J.Rakita)*

Mlada umetnica iz Izraela Jael Saeg imala je zapaženi nastup. Publici se predstavila i amaterska pevačica Sofija Francuski Levi koja je otpevala Ojfn Pripečik, uspavanku na mađarskom jeziku. Umetnički deo programa završen je nastupom Rut Žamboki, koja je na mađarskom otpevala klasični šlager Doris Dej, Que Sera Sera.

Otvaranju izložbe su između ostalih prisustvovali: potpredsednik Vlade Vojvodine Mihalj Njilaši, predsednik jevrejske opštine

Beograd, Danijel Bogunović, član upravnog odbora Muzeja genocida, Aleksandar Nećak, Vladika Vasilije Sremski, Ambasador dr. Krinka Vidaković Petrov, državni sekretar u ministarstvu za rad i socijalna pitanja Laslo Čikoš.

## **POVIJESNI FALSIFIKAT “JASENOVAC – ISTINA“**

SEDLAR, režiser i HITREC, scenarista u filmu „Jasenovac – Istina“, prikazan u zagrebačkom kinu Europa u ponedjeljak, 4. aprila ove godine tvrde: 'Partizani su u Jasenovcu ubili više ljudi nego ustaše'

Priredio Ben Israel

Sedlar i Hitrec, kao i u svim delovima bivše Jugoslavije gde se traži opravdanje za počinjene zločine u Drugom svetskom ratu, najjeftinije su oružje neofašističke desnice i poništavanja antifašističke borbe, kao i svega pozitivnog iz čega se izrodila socijalistička Jugoslavija.

Događaj kulture okupio je mnoge javne radnike, koji nisu mogli ni da pretpostave da će logor smrti Jasenovac poslužiti autorima filma za opravdanje teškog zločina u kome su u najvećem broju stradali Jevreji i Srbi. Ministar kulture Zlatko Hasanbegović, je prije filma dobio najdulji pljesak.



*Ministar Zlatko Hasanbegović sa ustaškom kapom snimljen 1996. godine*

Bilo je tu i protivnika režima Ante Pavelića, pre svega Hrvata, ali kako prihvatiti tezu, 'gledajući film', piše Jutarnji, 'stečeni dojam, da se ustašama Holokaust nad Židovima omakao, a oni su žrtve, Bože moj, ratnih okolnosti'.

Pre nego što nastavimo, molim vas da ne poistovećujete Hrvate i ustaše, što čine oni

kojima nikako ne odgovara istina, a to je, između ostalog, reakcija na film, koja jasno upozorava da u većem delu hrvatskog življa takve insinuacije ne mogu da prođu. Ne zaboravimo ni učešće Hrvata u partizanskom pokretu

Projekciji filma prisustvovala je i ambasadorica Izraela u Hrvatskoj Zina Kalay Kleitman, koja je, najblaže rečeno, bila neprijatno iznenađena sadržajem filma. U pisanoj izjavi, istakla je ambasadorica Izraela u Hrvatskoj, povijest se prikazuje vrlo selektivno, pokušava revidirati mnoge povijesne činjenice i vrijeđa osjećaje ljudi koji su u Jasenovcu izgubili najmilije.

Jutarnji piše: 'Toliko je stvari tamo izrečeno da se teško uhvatiti za svaku iznesenu konstataciju. Film počinje četničkim srpskim pogromima u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, kao neki uvod u opravdanje onoga što je Srbe snašlo u NDH. Blasfemično je da se Srbi kao najveće žrtve tog sramotnog logora spominju gotovo kao kolateralne žrtve, kao da su sami krivi što su poklani. Kao kad ubojica na sudu traži blaži tretman jer je ubijen sam pao na nož (desetak puta), a napisao je u školskom listu i humanu pjesmicu "I Srbi su ljudi".'

Kaže se da je Pavelićeva odluka da iz Njemačke uveze rasne zakone tragična (tu ga se pokušava opravdati, kao nije on kriv, to su njemački zakoni), ali se poentira da je Kraljevina Jugoslavija imala prema Židovima još ranije "rasne zakone". Iz njih se čita da je Židovima zabranjivano školovanje. No, zar to opravdava ustaške rasne zakone po kojima su Židovi i Srbi likvidirani samo zato što su Židovi i Srbi!?

Jasenovac se prikazuje kao logor u koji su internirani protivnici režima, a ustaški pokret tek kao antisrpski. Srbina se može likvidirati.

Kao veliki opravdavajući argument iznosi se podatak da je Pavelićeva žena Marabila polužidovka te da je sam ustaški vođa, na intervenciju Mate Ujevića, spasio njegova tajnika Židova iz Jasenovca.

Mijenja li to suštinu ustaškog režima, njihov usrdni i blagonakloni doprinos holokaustu? Adolf Hitler osobno je dopustio da nekoliko glazbenika Židova nastavi svirati u Berlinskoj filharmoniji do kraja rata. Treba li zato biti Pravednik među narodima? No ni podatak o Mari polužidovki, "brojnim Židovima u ustaškom pokretu" ili tome da je Židovska općina u Zagrebu radila cijeli rat i da je na tome inzistirao sam Pavelić (pismo koje to kao potvrđuje vrlo je dvojbeno) nisu spasili 80 posto hrvatskih Židova od ustaške kame.

Ako je toliko preživelo, kako to da je njih samo 20% ostalo u životu, i to dobar dio zahvaljujući "zločinačkim hrvatskim partizanima"? Konačno, zagrebački rabin Šalom Freiburger isporučen je u Auschwitz, gdje je ubijen, ali Sedlar i Hitrec (Za dom spremni!) to nisu smatrali relevantnim podatkom.'

Ono što je mnoge zabrinulo jeste notorni falsifikat kojim se Sedlar poslužio, a kad je pritisnut dokazima pokušava da krivicu prebaci na scenaristu Hitreca. Naravno, niz falsifikata istorije ne opravdava ni Hitreca, ali sve zajedno to je samo zamagljivanje suštine problema.

Da podsetimo, prema različitim procenama u Jasenovcu je ubijeno između 200 i 700 hiljada ljudi; ima i onih kojima je i to puno, kao da su zatočenici slučajno upali u reku Savu i tu se udavili. Uvodeći u priču partizansku odmazdu prema ustašama, autori pokušavaju da poistovete dva pokreta kao zločinačka. Naravno, insistira se na 'partizanskim zločinima', a ustaški zločin se prikazuje samo kao sticaj okolnosti, bez ikakve kvalifikacije.

Jedan od notornih falsifikata prikazan u filmu je naslovna strana Vjesnika iz 1945. godine sa naslovom „Mnoge leševe iz Jasenovačkog logora donijela (reka) Sava do Zagreba“.



„Ma kakav falsifikat gospodo draga, ja sam taj Vjesnik imao u rukama, original, pa nisam lud. Na dnu je pisalo specijalno izdanje i unutra je bio veliki tekst o događajima u Jasenovcu.“

„To što vi tvrdite nije tačno“, reagirao je **Jakov Sedlar** na pitanje koliko može biti vjerodostojna njegova istina o Jasenovcu kad se već u najavi dokumentarca „**Jasenovac – istina**“ poziva na očigledan falsifikat.

Sigurno i neuki ljudi znaju da Sava teče od Zagreba prema Jasenovcu, a ne obrnuto, što bi sigurno morao znati i Sedlar, nedorasli majstor falsifikata istorije. Naravno, komunisti su činili razna čuda pa su možda privremeno promenili i tok Save ili im Sedlar pripisuje gluposti, toliko ih intelektualno omalovažava, što teško može da se meri sa njegovim intelektualnim sposobnostima. Kako smo već rekli, kada su mu

novinari ukazali na ovu notornu činjenicu, Sedlar se branio tvrdeći da je u rukama imao prokaženi broj Vjesnika, koji je kupio „od nekih lopova u Beogradu“. Pa šta tražite od lopova? Da vam prodaju istinu koja će vama poslužiti za falsifikovanje istorije; koga zajebevate gospodine Sedlaru? Međutim, što je veoma interesantno, Sedlar ne optužuje lopove za falsifikat, koji je odmah otkriven, a prosečni korisnici Photo Shopa pokazali su šta može da se na kompjuteru uradi za samo nekoliko minuta.



Ali, ko zna, možda su partizani zločinci privremeno promenili tok reke Save da bi vlastima u Zagrebu poslali leševe iz logora, zatočenika koje su zverski ubile ustaše ili partizani, što je za Sedlara isto.

Ovaj prilog ću završiti konstatacijom Jutarnjeg, koji većina Hrvata podržava, a koji bi trebalo da odražava stanje u hrvatskim medijima:

„Mit na kojem se želi graditi 'novi hrvatski poredak' je omalovažavanje, ideološko i nacionalno diskreditiranje te posvemašnja kriminalizacija hrvatskog partizanskog pokreta te **relativiziranje, umivanje, umanjivanje i opravdavanje onoga što se opravdati ne može**’, piše zagrebački Jutarnji.

## EFRAIM ZUROF ZA NACIONAL, magazin iz Hrvatske

Direktor Ureda Simon Wiesenthal Centra u Jeruzalemu u intervjuu za Nacional pojašnjava zašto misli da ministar kulture Zlatko Hasanbegović treba biti smijenjen i da se Hrvatska nije suočila s prošlošću i nostalgijom za NDH

Efraim Zuroff, povjesničar i lovac na naciste, američki Židov, rođen je u New Yorku 1948. te se nakon završetka studija 1970. preselio u Izrael. Kao direktor Ureda Simon Wiesenthal Centra u Jeruzalemu, posvetio je cijelu svoju profesionalnu karijeru pronalazaženju i privođenju

optuženih nacističkih i fašističkih zločinaca pred lice pravde. Koordinator je istraživanja nacističkih zločina za Wiesenthal Centar i autor godišnjeg “Status reporta” o istragama i suđenjima preostalim preživjelim nacistima diljem svijeta. S Efraimom Zuroffom razgovarali smo u petak popodne, uoči Šabata. Budući da je ranije toga dana objavio svoje priopćenje za javnost vezano uz zbivanja u Hrvatskoj, bio je dobro informiran o aktualnoj političkoj situaciji. Vrlo rado odazvao se pozivu Nacionala, kako bi pružio podršku svima onima koji ne žele reviziju povijesti i relativizaciju fašizma, koje se upravo događaju u Hrvatskoj.

**NACIONAL: Kakav je vaš komentar na imenovanje Zlatka Hasanbegovića za ministra kulture, a znamo da je u svojim znanstvenim radovima i javnim nastupima nazivao antifašizam floskulom i tražio načine da opravda postojanje fašističke tvorevine – tzv. Nezavisne države Hrvatske?**

Kao prvo, mislim da je nezamislivo da u zemlji koja je članica Europske unije, imate ministra kulture koji uopće ne razumije povijest Drugog svjetskog rata i zapravo negira genocidnu prirodu ustaškog režima tzv. NDH. To je potpuno neprihvatljivo i šokiran sam što Bruxelles već nije osudio činjenicu da imate takvog ministra! Nema jednog prihvatljivog razloga za toleriranje takvog ministra u bilo kojem ministarstvu, čovjeka koji javno daje izjave poput onih koje sam čitao. To je osoba koja reklamira knjige koje je objavio diskreditirani američko-židovski autor Norman Finkelstein protiv komemoracije Holokausta na web stranici Stormfront, “najrasističkijoj” stranici koja uopće postoji na webu. On propagira takve knjige, što ga potpuno diskreditira i to je uvreda za svaku preživjelu žrtvu Holokausta na svijetu. Ako itko zna išta o Danu sjećanja na žrtve Holokausta i o povijesti, onda to razumije. A osoba koja ne razumije tko su bili dobri, a tko zli momci u Drugom svjetskom ratu, apsurdno je da bude ministar kulture. Ako Hrvatska ima imalo kredita i ako postoji išta pozitivno o Hrvatskoj u Drugom svjetskom ratu, to su onda oni hrabri ljudi koji su riskirali svoje živote da bi se borili protiv ustaša.

## Mirijam Steiner Aviezer za NACIONAL, magazin iz Hrvatske

Miriam Steiner-Aviezer, autorica knjige ‘Hrvatski pravednici’ i kći hrvatskih Židova koji su preživjeli Holokaust i pridružili se partizanskom pokretu, govori o tome kako su izraelski Židovi porijeklom iz Hrvatske šokirani izjavama Zlatka Hasanbegovića.

**NACIONAL:** Desetljećima radite na dokumentaciji o Holokaustu na tlu bivše Jugoslavije, koja je pohranjena u Centralnom arhivu povijesti židovskog naroda na Hebrejskom sveučilištu. Što mislite o znanstvenim radovima i javnim izjavama novog ministra kulture Zlatka Hasanbegovića koji tvrdi da je antifašizam floskula?

Židovi porijeklom iz Hrvatske koji žive u Izraelu, šokirani su izjavama novoizabranog ministra kulture Zlatka Hasanbegovića koji svojim izjavama šteti imidžu Hrvatske, mijenjanjem profila ustaškog režima i dovođenjem u pitanje smisla antifašističkog pokreta. Čudi nas što jedan povjesničar može davati takve izjave, kad je istina o ustaškom režimu opisana u enciklopedijama i školskoj lektiri širom svijeta. Pokušavati uljepšavati i mijenjati profil ustaša i prirodu tog fašističkog režima, potpuno je bezvrijedno, čak i nedostojno.

## **FILIP DAVID, književnik vs TOMISLAV NIKOLIĆ, predsednik Srbije**

Iz srpske štampe

Ovogodišnji dobitnik nagrade za Najbolju knjigu u mreži javnih biblioteka u Srbiji Filip David primio je u Narodnoj biblioteci to priznanje, ali se i ogradio od prisustva predsednika Srbije Tomislava Nikolića rekavši da nikada nije podržavao njegovu politiku.



*"Moram da se ogradim od prisustva Tomislava Nikolića. Poštujući instituciju predsednika, ja od*

*90-ih ne podržavam njegovu politiku", rekao je David u obraćanju prisutnima na proslavi Dana Narodne biblioteke Srbije.*

Narodna biblioteka Srbije je proslavila dan te ustanove i Nacionalni dan knjige, 28. februar. Nagradu mu je uručio upravnik Narodne biblioteke Srbije Laslo Blašković, dok je direktorki Biblioteke grada Beograda Jasmini Ninkov nagradu za doprinos u bibliotekarstvu "Janko Šafarik" uručio predsednik Nikolić.

Kako je u reakciji na istup Filipa Davida prilikom uručjenja književne nagrade koji se ogradio od radikalnih stavova u 90-im godinama prisutnog predsednika Tomislava Nikolića postala bitna njegova nacionalna pripadnost, njegovo jevrejstvo? Zašto je to pokrenulo salvu govora mržnje na društvenim mrežama i delu medija?

Dakle, priča se nije zadržala na temi - da li je taj čin književnika Davida hrabar, dosledan njegovom građanskom antiratnom angažmanu još od 90-ih godina do danas, kako jedni vide taj čin, odnosno „bezobrazluk“, neprimeren govor u hramu kulture - kako to tumače drugi. Pokazalo se da se kritika predsednika i njegovih stavova izjednačava sa odnosom prema Srbima, odnosno „srpskim“ institucijama.

Eklatantan govor mržnje potekao je iz pera novog glavnog urednika Novosti, Ratka Dmitrovića, novinara, "koji nikada nije odgovarao krivično zbog širenja mržnje i podsticanja na zločine tokom devedesetih godina", piše u vesti Tanjuga. Dmitrović, između ostalog kaže: „Da li su Srbi negde i nekada zaslužili ovakav odnos Filipa Davida prema njihovom predsedniku, kakav god on bio i kako god da se zove? Izgleda da jesu. Sam

David je objavio da su sve vreme Drugog svetskog rata njegova majka, stariji brat i on proveli u sremskom selu Mandelos. Tamo su ih Srbi čuvali i sačuvali pod prezimenom Kalinić“, pita se Dmitrović, stavljajući nacionalne manjine u građane drugog reda, a Tomislava Nikolića u poziciju predsednika za samo jednu naciju, Srbe.

Sve ovo me je podsetilo na borbu Davida i Golijata. Šta kažete, David je pobedio? Nije, borba još uvek traje...

**AFORIZAM:** *Lako je biti Srbin, teško je živeti u Srbiji. M.F.*

# POZIV NA POMIRENJE

Konferencija u Kanjiži 17.9.2016

Poštovani,  
Zahvaljujući podršci Fondacije za otvoreno društvo Srbija i Ing. Josefa Žambokija iz Izraela, pomoći Grada Beograda, Saveza Jevrejskih opština Srbije i JDC iz Njujorka u toku je realizacija projekta Jevrejske opštine Zemun koji se bavi stradanjem Jevreja tokom Drugog svetskog rata. Prema utvrđenom programu predviđeno je da postavka izložbe „Nestali u Holokaustu Zemun, svaka slika priča priču“ obiđe 17 gradova širom Srbije i regiona. Za potrebe izložbe spremljena je knjiga sa katalogom o istorijatu Jevrejske opštine Zemun na četiri jezika: srpsko/hrvatski, mađarski, nemački i engleski. Do sada je izložba postavljena u deset gradova. Izveštaje sa tih otvaranja možete pogledati na sajtu <http://www.joz.rs/vesti.html>

Pored prikaza stradanja Jevreja u Holokaustu naš projekat pokreće pitanje koje se od pada socijalizma i krvavih ratova u kojima se raspala Jugoslavija postavlja u Srbiji. To je pitanje pomirenja. U našem društvu danas postoje različita gledišta kako stići do neophodnog pomirenja. Razumevanje događaja koji su doveli do masovnih stradanja tokom Drugog svetskog rata i perioda posle oslobođenja osnova su početak složenog procesa pomirenja. Želeći da pomognemo u pronalaženju zajedničkog stava, svih zainteresovanih strana, predvideli smo da na kraju projekta organizujemo konferenciju „**Kako stići do pomirenja - razumevanja**“. Konferencija ima prevashodni zadatak da odgovori na dve intrigantne teme: **Inicijative za podizanje zajedničkih spomenika svim žrtvama rata i posleratnog perioda kao jedan od načina pomirenja svih sukobljenih strana u Drugom svetskom ratu i Da li je restitucija imovine odlučujući motiv za reviziju istorije, odnosno za rehabilitaciju osuđenih i neosuđenih pripadnika okupacionih snaga i domaćih saradnika?**

Želimo da svoje stavove o zadatoj temi iznesu oni koji su stradali u toku Drugog svetskog rata. Zato pozivamo predstavnike Nacionalnih saveta Roma, Mađara, Nemaca i Hrvata da uzmu učešće u radu Konferencije. Svi zainteresovani treba da potvrde svoje učešće na mejl Jevrejske opštine Zemun [jozemun@eunet.rs](mailto:jozemun@eunet.rs) najkasnije do 1. juna 2016.

Oni koji se prijave za učešće u radu Konferencije treba da pripreme izlaganje, ne duže od 15 minuta, odnosno desetak stranica ili 18.000 karaktera. Svi učesnici moraju do 1. septembra 2016. da dostave organizatoru, Jevrejskoj opštini Zemun, rad sa kojim planiraju da uzmu učešće u radu Konferencije radi štampanja. Na otvaranju Konferencije biće podeljen materijal sa svim radovima. Sva izlaganja planiramo da javno publikujemo. Publikacija će sadržati i zajedničku izjavu koju ćemo na kraju Konferencije usvojiti konsenzusom. Tokom Konferencije nije predviđena javna debata.

Pored učešća predstavnika nacionalnih saveta dogovoreno je izlaganje profesorke dr. Olge Manojlović Pintar, arh. Aleksandra Nećaka, dr. Lajoša Foroa i autora projekta Nenada Fogela.

Konferencija će se održati u Kanjiži 17. septembra 2016.

Mesto održavanja Konferencije: Obrazovno – kulturna ustanova CNESA - Kanjiža.

U okviru Konferencije biće otvorena izložba „Nestali u Holokaustu Zemun, svaka slika priča priču“.

Posle otvaranja izložbe biće održan gala koncert operskih umetnika, poklon ing. Josefa Žambokija.

Autor projekta,  
Nenad Fogel

predsednik Jevrejske opštine Zemun

Najavljena Konferencija ima veoma veliki značaj ne samo za nas poreklom iz Srbije, nego i za sve useljenike iz bivše Jugoslavije. Svedoci smo rušenja spomenika herojima uz Drugog svetskog rata, verskih objekata, svega što održava tradiciju naroda sa prostora ex Jugoslavije. Borci antifašističkog rata proglašavaju se za zločince, a za osuđene ratne zločince se traže opravdanja za ono što niko normalan ne može da prihvati. Osuđenim ratnim zločincima se podižu spomenici i nema nikog ko bi to sprečio. Kao da delovi vlasti novostvorenih država iz bivše Jugoslavije podržavaju reviziju istorije, možda zbog trenutnih političkih interesa, tražeći u prošlosti, onako kako je oni vide, opravdanje za bezumni rat devedesetih godina i krvavi raspad Jugoslavije.

Da li ovo što pišem znači da ne želimo pomirenje? Naprotiv, želimo pomirenje, ali neka svako prihvati svoj deo odgovornosti za

počinjena zlodela i veoma lako ćemo doći do prihvatljivog rešenja za suživot svih naroda na prostorima bivše Jugoslavije.

Iz najave Konferencije ste videli teme za razgovor. Na primer, postavlja se pitanje da li treba podići zajednički spomenik svim žrtvama rata? Neki odgovaraju da ne treba, jer ne znamo koji kriterijum će odrediti granicu ko je zločinac, a ko žrtva. Možda će neko reći da to nije problem, ali iskustvo, sâmo nekoliko godina unazad, govori da moramo biti veoma oprezni. Priznaćete da je neprihvatljivo da žrtve i dželati imaju isti spomenik, ali postoji opravdana sumnja da će se imena zločinaca, na imenima se, između ostalog, u nekim slučajevima insistira, naći zajedno na istom spomeniku.

Najavljena konferencija je otvorena za iznošenje stavova pojedinaca i udruženja, te vas pozivam da vaše viđenje o najvaljenim temama iznesemo na pomenutoj Konferenciji. Pišite nam putem e mail milan.fogel@gmail.com ili na telefon 08 671 05 16 od 9 do 12 pre podne ili od 18 do 20 časova po podne.

## **JOSEF ŽAMBOKI I NENAD FOGEL GOSTI OPŠTINE KANJIŽA**

JOZ, Sajt

Opština Kanjiža ugostila je ing. Josefa Žambokija iz Izraela i predsednika Jevrejske opštine Zemun ing. Nenada Fogela. U okviru posete, ing. Žamboki je dao intervju za lokalnu Info TV o svom životu u Kanjiži za vreme Drugog svetskog rata. Pal Žamboki, rođeni Kanjižanin, doveo je 1942. godine u Kanjižu tada desetogodišnjeg Josefa, Jevrejina iz Beograda, kome je cela porodica stradala u logoru Staro sajmište. Predstavio ga je kao svog sina i tako ga zaštitio od okupacionih vlasti. U znak poštovanja i ljubavi prema Palu, Josef je posle rata zadržao prezime Žamboki. U Kanjiži je završio školovanje i započeo svoj radni vek. Bio je najmlađi tehnički direktor u velikoj fabrici za preradu drveta „Petar Drapšin“. Prilikom posete prijateljima u Izraelu odlučio je da budućnost za njega i njegovu porodicu potraži u novoj sredini. Iselio se 1969. godine u Izrael. U vreme najvećih sankcija, koje su nametnute devedesetih godina prošlog veka SR Jugoslaviji, ing. Žamboki je omogućio svojoj bivšoj fabrici „Petar Drapšin“ da izveze celokupnu proizvodnju u Izrael i tako je spasio od bankrota. Kanjižani mu to nikada nisu zaboravili.

U okviru posete ing. Žamboki i ing. Fogel obišli su u Martonošu spomen kuću na stradale tokom Drugog svetskog rata čiju postavku je osmislio

vlasnik Info TV Kanjiža Lajoš Foro. Fogel je obećao da će pripremiti dva panoa na kojima će biti prikazana sudbina Josefa i njegovog spasioca Pala Žambokija kao deo stalne postavke u spomen sobi na stradale Jevreje iz okoline.

Potpredsednik Pokrajinske vlade, Mihalj Njilaš, primio je goste u zgradi Opštine. Teme razgovora su bile saradnja u oblasti kulture i mogućnosti za povezivanje privrede Kanjiže sa firmama iz Izraela. Prijemu je prisustvovao direktor „Obrazovno kulturne ustanove CNESA“, Karolj Šarnjai i direktor Info TV Kanjiža Lajoš Foro.



*Lajoš Foro, Nenad Fogel, Mihalj Njilaš, ing. Josef Žamboki i Karolj Šarnjai u zgradi Opštine Kanjiža*

Direktor Šarnjai i Nenad Fogel dogovorili su postavku izložbe „Nestali u Holokaustu Zemun“ Jevrejske opštine Zemun i održavanje okruglog stola o aktuelnim inicijativama za podizanja zajedničkih spomenika svim žrtvama Drugog svetskog rata. Kao deo ovog značajnog događaja, koji će se održati u drugoj polovini septembra ove godine, „Obrazovna kulturna ustanova CNESA“ biće u isto vreme domaćin velikog koncerta ozbiljne muzike koji Kanjiži poklanja ing. Josef Žamboki.

Na kraju posete priređena je radna večera čiji domaćin je bio predsednik opštine Kanjiža dr Mihalj Bimbo. Pored napred pomenutih prisustvovali su načelnik odeljenja za privredu Robert Fejstamer, suvlasnik fabrike za preradu drveta „Visa Prom“ Milan Kovačević i direktor osnovne škole Goran Nikišić.

# SKLUPATURA DAN REISINGERA U BUDIMPEŠTI

Dugačak put od ideje do realizacije projekta.

## 2004. godina

Dan Reisinger je na inicijativu premijera Mađarske (tada je to bio Dr Petar Medgiessi) pozvan da predsestava Savetodavnom odboru novog Muzeja holokausta u Budimpešti.

Na sastanku odbora sa dr Medgiessi (25/2/04), Reisinger je pokrenuo pitanje jedinica za prisilni rad Mađarske koji su regrutovani i raspoređeni od strane mađarske vojske 1941-45; ogromna većina tih robova - radnika bili su Jevreji, koji su stradali od umora, gladi i brutalnosti u različitim regionima Mađarske i Ukrajine. Danov otac je bio jedan od njih.

S obzirom da na to poglavlje, za Mađarske ratne zločine tokom Drugog svetskog rata nikad nije bilo dato odgovarajuće priznanje mađarske vlade, Reisinger je predložio da se pomen na žrtve jedinica prinudnog rada obeleže u mađarskom muzeju Holokausta.

Njegov predlog je dobio široku podršku odbora. Nakon otvaranja Muzeja (15/4/04), Reisinger je na zahtev mađarskog ministra kulture i nasleđa predstavio koncept za spomen; njegov dizajn skulpture je odobren u Muzeju holokausta u Budimpešti. Da naglasi moralnu vrednost spomenika, Reisinger je odbio bilo kakvu naknadu za svoj rad.

Uprkos podršci određenih visokih mađarskih zvaničnika (uključujući mađarskog ambasadora u Izraelu od 2004. godine) projekat nije realizovan - iz neimenovanih razloga.

## 2013. godina

Na inicijativu tadašnjeg zamenika premijera Mađarske, g Semjen Zsolt, napravljen je novi pokušaj da se realizuje projekat.

Reisinger je pozvan na sastanak u mađarsko Ministarstvo spoljnih poslova u Budimpešti kako bi razgovarali o tehničkim detaljima vezanim za skulpturu; predstavljen je i budžet za izradu skulpture, a implementacija je poverena novoj upravi Muzej holokausta - ciljni datum je bio 2015. godina.

Međutim, birokratsko uplitanje sa objašnjenjem da je za spomenik predviđena preterana suma novca stavljena je tačka na bilo kakve nade za podizanje spomenika – napuštena je ideja da se obeleži ovo sramno

poglavlje iz vremena holokausta, prepušteno je tami zaborava.

U znak protesta, Reisinger je suspendovao svaki kontakt sa mađarskim kulturnim institucijama.

## 2015. godina

U julu 2015, H.E. Šandor Nađ, mađarski ambasador u Izraelu, obavestio je Reisingera da je sadašnji premijer u saradnji sa MAZSOK (organizacija za očuvanje Jevrejsko / mađarskog nasleđa) i opština Budimpešta - odlučio da dodijeli prvobitno odobren budžet za skulpturu koja će biti podignuta u 8. okrugu Budimpešte na Teleki Trgu - Mesto gde su okupljani Jevreji i ostale manjine i slate u jedinice za prisilni rad.

## 2016. godina

Svečano otvaranje se održava 17/4/16. u prisustvu:

Dr Latorcal Csaba- državni sekretar za posebne projekte.

Gospodin Ilan Mor - Ambasador Izraela u Mađarskoj.

Dr Sara Botond Atila - Zamenik gradonačelnika Budimpešte za 8. okrug.

Sabo Đerđ - Predsednik MAZSOK.



Dan Reisinger se rodio 1934. godine u Kanjiži, Vojvodina, Srbija. Tokom bogate umjetničke karijere izlagao u mnogim svetskim metropolama i dobitnik je mnogobrojnih nagrada.

Oblikovao je veliki broj simbola i obeležja izraelske države kao i u bivšoj Jugoslaviji.

Dobitnik je najvećeg izraelskog priznanja „Nagrada Izrael“ za dizajnerski i umetnički rad.

Njegovi radovi prikazani su širom sveta.

## PROTEST PROTIV NASILJA

Da li su socijalni radnici krivi za državnu politiku?



Avija Gaon sa protestantima

Piše Milan Fogel

Krajem marta meseca održano je nekoliko protesta na kojima su se okupili socijalni radnici, volonteri i stalno zaposleni, i tom prilikom je zatražena zaštita za one koji su na prvoj liniji fronta u rešavanju nagomilanih socijalnih problema. Naime, sve češće je nasilje način izražavanja nezadovoljstva onih koji očekuju pomoć države u rešavanju svakodnevnih životnih problema, da ne kažemo egzistencije siromašnih porodica, koje nisu u stanju da obezbede minimalne životne uslove za svoje porodice, najčešće ne svojom krivicom.

„Studiram u isturenom odeljenju Univerziteta iz Haife u Tel Haju. Učim kako da pomognem najugroženijim građanima Izraela, a ne da budem živi štit za državnu politiku, na koju ne mogu da utičem“, rekla je Avija Gaon, koja istovremeno radi i studira, jedan od organizatora protesta u Kirjat Šmona.

Ono što država može da učini jeste zaštita zaposlenih, koji nisu uzročnici nezadovoljstva. Koliko god se socijalni radnici trude da pomognu, toliko su im vezane ruke ograničenim materijalnim sredstvima, koje država obezbeđuje za rešavanje socijalnih problema.

Drastičan primer neprimerenog izražavanja nezadovoljstva, srećom bez ljudskih žrtava, je slučaj iz Um El Fahema, kada je nezadovoljni

klijent ispalio 30 metaka u vozilo socijalne radnice.



Srećom, stradao je samo automobil.

U nekoliko poslednjih godina ovo je pojava koja sve više brine zaposlene u javnom sektoru.

Nakon održanog protesta, nadležni organi lokalne uprave obećali su da će svaka kancelarija za socijalni rad dobiti fizičko obezbeđenje. Mnogo bi bilo bolje kada bi se državne institucije više posvetile otklanjanju uzroka ovim nemilim pojavama, ali to je tema za sebe.

**AFORIZAM: Bolje je davati povod za pisanje, nego biti povod o kome se piše! M.F.**

## JEVREJI IZ JEMENA STIGLI KUĆI

Iz domaće i strane štampe

Jemen je jedna od država čiji dobrovoljci su učestvovali u arapsko-izraelskom sukobu 1948. godine. Za Izrael je to bio rat za nezavisnost, pošto su Ujedinjene nacije priznale pravo Jevrejima na svoju državu, a šest arapskih država je sutradan pošto je Ben Gurion 14. maja 1948. proglasio državu Izrael, napalo novo stvorenu državnu tvorevinu. Jemen je jedna od država s kojima Izrael do današnjeg dana nije uspostavio diplomatske odnose. Za vreme i posle rata za nezavisnost, stotine hiljada ljudi selilo se iz ratnog okruženja, Arapi su odlazili iz Palestine, a Jevreji su bili proterivani iz arapskih zemalja i nalazili utočište u novostvorenoj, modernoj državi Izrael. Useljenje Jevreja u Izrael je stalni proces koji traje do današnjih dana. Ima više razloga za useljenje, ne samo želja za život u jevrejskoj državi, ali su Jevreji često sprečavani da napuste države koje su iz sopstvenih interesa raznim propisima i delima to sprečavale. Jedna od tih država je i Jemen. Većina jemenskih Jevreja dovedena je u Izrael 1949. i 1950. godine u Operaciji „Čarobni tepih“.

Izrael je od njegovog priznanja 1948. vršio mnogo tajnih operacija kako bi Jevreje iz raznih zemalja preselio u Izrael. Jevrejske zajednice iz Sirije, Iraka i Etiopije većinski su preseljene u Izrael.

Jemen je nestabilno političko i ratno područje, gde se sukobljavaju interesi arapskih i zapadnih zemalja. Više od 6.200 ljudi je poginulo i oko 275.000 je ranjeno u sukobima u Jemenu koji su počeli u martu 2015. godine. Više od 2,5 miliona ljudi je napustilo svoje domove. Džihadističke grupe su iskoristile kaos u Jemenu i zauzele nekoliko oblasti u toj zemlji. Njihov moto je borba protiv Amerike i Izraela – čitaj Jevreja, iako su preostali Jevreji u Jemenu minorna manjina, koja apsolutno nema nikakvog uticaja na politiku i ratna dešavanja.

Izraelske vlasti u saradnji sa Sohnutom, Jevrejskom agencijom, uz pomoć Amerike, organizovale su u martu mesecu 2016. tajno prebacivanje preostalih Jevreja iz Jemena u Izrael.

Devetnaest Jevreja iz Jemena je stiglo u Izrael, čime su zvanično okončane tajne

operacije koji su trajale od 1949. godine. Ukupno se u Izrael uselilo oko 50.000 Jevreja, a njih pedeset i pet je odlučilo da zauvek ostane u Jemenu, većina od njih u glavnom gradu Sane, blizu američke ambasade. Naravno, i njima su otvorena vrata ukoliko se predomisle.



*Natan Šaranski, direktor Sohnuta je proglasio završenom „istorijsku misiju“ okupljanja jemenskih Jevreja u Izraelu – snimak iz prijemnog odeljenja*

## NEJEVREJI NE BI TREBALO DA ŽIVE U IZRAELU

Piše Ben Israel

Već godinama tvrdim da i među Jevrejima postoji anti-semitizam. Koliko god to zvučalo čudno, da Jevreji govore protiv Jevreja i njihovih realnih interesa, činjenica je da neke pojave ne možemo drugačije okarakterisati. Ukoliko neko kaže da u Izraelu ne treba da žive nejevreji, a Izrael je demokratska i sekularna država, bar se tako deklarise, onda je to anti-semitizam, u onom smislu šta se pod tim izrazom podrazumeva – da ne ulazimo u etimološku raspravu. Takve izjave su direktno uperene protiv države i njenih građana Jevreja, čiji ugled se na ovaj način ruši u celom svetu, što ne možemo drugačije da okarakterišemo nego kao anti-semitizam. No, ni to nije čudno, pošto ima dosta vernika koji državu ne priznaju, nego čekaju mesiju i da se carstvo nebesko spusti na ove naše izmučene prostore.

Vrhovni sefardski rabin, Jicak Jozef, sin Ovadije Jozefa, koji je takođe bio poznat po svojim neodmerenim izjavama (Holokaust je božja kazna), izjavio je da nejevreji ne bi trebalo da žive u zemlji Izrael ako se ne pridržavaju sedam zakona koje propisuje judaizam. To bi možda i prošlo nezapaženo, svako ima prava na svoj stav,

da uz to nije rekao da nejevreji žive u Izraelu samo zato da služe Jevreje. "Ko će služiti? Ko će biti pomoćnici? Zato ih ostavljamo ovde u zemlji," rekao je rabin.



*Jicak Jozef u tradicionalnoj sefardskoj odori*

Moraću malo da popustim, ako ovo nije antisemitizam, onda je u najmanju ruku rasizam, zbog koga je jevrejski narod platio visoku cenu u Drugom svetskom ratu.

Na kraju ove kratke rasprave moram da postavim pitanje kako stati na put rasističkoj filozofiji koju propoveda Jicak Jozef? Vrlo jednostavno, treba mu momentalno uskratiti dotacije koje dobija od državnog budžeta, pa će bar naučiti da ceni državu u kojoj svi plaćaju porez, i Jevreji, i Arapi i mnogi nejevreji, koji ni ne znaju da tim putem plaćaju neodgovorne propovedi Jicaka Jozefa.

## ZAKON O NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

Izraelski parlament nedavno je izglasao prvom čitanju nacrt zakona koji je izazvao međunarodne kritike a kojim se želi primorati nevladine organizacije da otkriju koje strane vlade ih finansiraju.

Tekst koji je podržala vlada Benjamina Netanyahua stvara klimu lova na vještice protiv organizacija koje se protive naseljavanju palestinskih teritorija i zaštitnica ljudskih prava. Za primenu, tekst se mora izglasati u još dva čitanja u Knesetu.

Ministrica pravosuđa Ayelet Shaked iz Židovskog ognjišta, vjerske nacionalističke stranke, tvrdi da nijedna vladina organizacija nije posebno ciljana.

No, nevladine organizacije, koje se smatraju levičarskim, najviše su pogođene jer desne organizacije, posebno one koje podržavaju naseljavanje, koriste privatne donacije američkih poslovnih ljudi.

Među glavnim ciljanim organizacijama koje finansijski podržava Evropska unija nalazi se nevladina organizacija protiv naseljavanja Mir sada, B'Tselem, organizacija za zaštitu ljudskih prava na okupiranom palestinskom teritoriju, Breaking the Silence, koja skuplja svedočanstva vojnika o protupalestinskom nasilju.

U nacrtu zakona određuje se da nevladine organizacije koje primaju više od polovine finansija od stranih vlada to moraju spomenuti u svim službenim izveštajima.

Zašto je to potrebno javno oglasiti? Verovatno radi transparentnosti upravljanja takvim fondovima. Da li se time neko lično dovodi u opasnost? Ako se ne dovodi zbog svojih aktivnosti, onda tek nema potrebe da se plaše. Ima samo jedan razlog koga nevladine organizacije mogu da budu zabrinute, a to je da će strani investitori prestati finansijski da podržavaju njihove aktivnosti, jer ne žele da se zna da to oni stvarno čine. Što bi se reklo, jedno javno pričaju, a drugo u praksi rade.

**AFORIZAM:** Niko nije dovoljno obrazovan, sve dok ne nauči da čuti! – autor nepoznat

## DAVIDOVE ZVEZDE NA EGIPATSKOM HRAMU

**PRIMER KAKO SE ISTORIJSKI DOKAZI MENJAJU U SKLADU SA POLITIČKIM INTERESIMA**

Aron Albahari, vredni istraživač i pisac iz Beograda, prosledio nam je informaciju o ovom interesantnom arheološkom otkriću

Tim nemačkih i egipatskih arheologa otkrio je dve šestokrake zvezde, koje potpuno podsećaju na Davidove zvezde u iskopinama na ostrvu Elephantine u Asuan okrugu.

Tim povodom egipatska uprava za antikvitete hitno je izdala naredbu (dekret) da se ukloni ceo deo koji okružuje niz kamenih blokova, kako bi se kasnije istražili.

Nemački arheolozi su prvo odbili da uklone kamenje, želeći da ih održe na svojoj originalnoj lokaciji, ali su se povukli kada su egipatske vlasti zapretile da će završiti iskopavanje u potpunosti, što je značilo obustavljanje daljeg iskopavanja drevnog hrama na toj lokaciji.



Zvezde su samo 10 santimetara visoke, ali egipatske vlasti insistiraju na uklanjanju celog dela, koji je 3 metra visok i širok 10 metara.

Hram, čije iskopavanje je u toku, potiče iz vremena Ptolemejske dinastije, između 305. i 30. godine pre nove ere. Nekome očigledno smeta dokaz o prisustvu Jevreja na tim prostorima u to vreme.

Jevreji su živeli u Elephantine od 6. veka pre nove ere, i još mnogo njih je stiglo tokom helenističkog perioda, iako šestokraka zvezda ne mora da znači dokaz o povezanosti sa Judaizmom.

Ali ideja jevrejskog prisustva u toj oblasti, iako je to već ranije dokazano poznatim papirusom iz tog vremena nađenim na ostrvu, toliko je zapaljiva za Egipćane da oni radije ne bi rizikovati da turisti vide isti simbol koji se nalazi na zastavi Izraela.

Dr Mahmud Afif, šef egipatskog ogranaka u Ministarstvu za antikvitete, optužio je nemački arheološki tim, koji radi na obnovi rimskog hrama, za nipodištavanje egipatskih antikviteta time što su uklesali Davidovu zvezdu u kamen hrama?! prenosi Jerusalem Post.

Istovremeno je naredio arheolozima da uklone kamen iz hrama i pretio da će pokrenuti pravni postupak protiv njih.

Jedan egipatski novinski sajt, Suez Baladi, tvrdi da je jevrejski član nemačkog arheološkog tima isklesao gravure u zlobnom pokušaju da vandalizuje egipatska kulturna blaga kako bi provocirali Egipćane , takođe navodi Jerusalem Post.

Moramo reći da je saradnja između Egipta i Izraela na zavidnom nivou i zato još više čudi ponašanje egipatskih vlasti zaduženih za antikvitete. Šta bi tek bilo da smo u lošim odnosima?

## Vesti iz arhive Eventov

Poslednjih meseci dobili smo puno novog materijala za arhivu.

Toplo se zahvaljujemo:

Dini Katan Bencion na obimnom materijalu iz njene lične arhive .

Dr Ivani Hlavaček Weisblach na fotografijama koje je snimio njen

otac 1942. godine.

(žrtve Holokausta iz Novog Sada na obali Dunava u Beogradu)

Idi Fišer na materijalu iz lične arhive i knjizi o Teodoru Herclu iz 1934.

Porodici Ninić Šomlo na knjigama koje je Ana Šomlo napisala ili prevela,

U našoj biblioteci ima puno novih knjiga i novih dokumenata .

Pozivamo Vas da budete sa nama u vezi.

Srdačni pozdravi:

Edi Mišić

Hajim Peković

Perec Kranot

Zvezdana -Dana Finci-Yeheskel

### TRAŽI SE...

Obraćam Vam se sa zamolbom u pronalasku potomaka obitelji

**Marberger Đuro** i njegove sestre **Weltmann (Veltman) Vera** rođena **Marberger**, od oca **Žiga Marberger**. Rođeni u selu u blizini Vinkovaca, preselili i živjeli u Zagrebu na adresi Voćarska cesta 21, odakle su oko 1946/47 otišli u Izrael.

Moje ime je Ksenija Ena Hršak, rođena 1966. god. u Zagrebu. Nakon smrti roditelja postala sam vlasnica obiteljske kuće na adresi Voćarska cesta 23. Slijedom događaja saznajem da su u Zemljišnoknjižnom odjelu grada Zagreba pod kat.česticom 2471 vlasnici gore navedene osobe na adresi Voćarska cesta 21, Zagreb, koja je do moje parcele. Zbog izuzetne vrijednosti i položaja predmetnih parcela , a u interesu neprovedenih nasljednika za koje držim da službeno nisu upoznati sa nasljedstvom koje im po zakonu pripada molim Vas za pomoć ili informaciju kome se obratiti. O istom slučaju usmenim putem sam obavijestila i predstavnik Židovske općine Zagreb, koji su me uputili na vaše udruženje (Hitahdut Olej ex Jugoslavija) u pokušaju pronalaska nasljednika putem vašeg medijskog prostora.

Za dodatne informacije obratiti se direktno Kseniji Hršak putem mail ksenija.hrsak@gmail.com.

Srdačan pozdrav iz Zagreba

Ksenija Ena Hršak,mag.rehab.educ.

## DINA KATAN na Simpozijumu u Bar Ilanu

Piše Daniel Fogel

U novembru 2015. je u okviru simpozijuma održanog na Univerzitetu Bar Ilan o izraelskim piscima na stranim jezicima govorila dr Dina Katan Ben-Cijon na temu "Izraelstvo na stranom jeziku: od zajedništva jevrejske sudbine u bivšoj Jugoslaviji do doživljaja izraelstva na srpskom/hrvatskom." Njeno izlaganje odnosilo se uglavnom na književna dela pisana na srpskom/hrvatskom jeziku u kontekstu izraelske multi-kulturne i multijezičke stvaralačke scene s jedne strane, ali i na temu jedne vrste preobraženja jevrejske tematike u kontekstu izraelskog doživljaja.

Kao dva početna primera ove vrste "krajnje suprotnosti" navela je dva potpuno različita teksta, **Predraga Fincija** i **Milana Fogela**.

Rođen 1946. u Sarajevu, a devedesetih godina za vreme građanskog rata u bivšoj Jugoslaviji, odnosno, Bosni i Hercegovini, Predrag Finci se preselio u London, gde je nastavio karijeru književnika, a istovremeno je iskoristio pruženu priliku da bude istaknuti predavač filozofije. Sa trenutnim boravištem u Londonu, Finci piše o zajedničkoj sudbini Jevreja i shvatanju doživljaja jevrejstva u bivšoj Jugoslaviji, kao na primer u knjizi „Umjetnost uništenja“, u kojoj istovremeno iskazuje svoje opredeljenje prema istorijskim faktima i njegovog intimnog doživljaja jevrejstva.

S druge strane Milan Fogel, sa boravištem u Izraelu, na humorističan i satiričan način opisuje život u Izraelu, neke familijarne scene i društvene procese, i to uglavnom kao posmatrač sa strane a istovremeno i kao akter izraelskog društva. U tom smislu – kao na primer u pripovetki "Ožiljak"– Fogel predstavlja specifično sadašnji doživljaj Izraelaca.

Govoreći o književnom i umetničkom doprinosu Jevreja u bivšoj Jugoslaviji, Dina Katan Ben Cijon je istakla način organizovanja jevrejske

zajednice, koja je pojedincima pružila mogućnost aktivnog učešća u društvenom i kulturnom životu, sa specifičnim karakteristikama, koje su njihovim odlaskom prenete u Izrael.

Udruženje useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu, osnovano 1935. godine, svojim statutarnim odredbama, a i praktičnim delovanjem, ima od samog početka za cilj očuvanje kulture i običaje Jevreja iz bivše Jugoslavije. Udruženje je svojom delatnošću od samog početka stavilo akcenat na pružanje mogućnosti novim useljenicima za slobodnu umetničku interpretaciju.

U svom predavanju Dina Katan je istakla raznolikost i bogatstvo tema izraelske književnosti napisane na srpskom/hrvatskom jeziku. Kao primer navela je značajne književne opuse Hinka Gotliba i Ane Šomlo, prozu Mirjam Aviezer, poeziju Nine Bogičević, knjige Avrama Atijasa i Maria Hajnela i rad drugih, naglašavajući njihov poseban udeo u kontekstu izraelske književnosti. Predstavila je antologiju koja je 2005. izašla u izdanju Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu pod naslovom „U voljenoj zemlji“, u kojoj su obuhvaćeni književni i likovni radovi, više i manje poznatih autora.

Od prve posleratne alije, 1948. godine, do danas u Izrael se uselilo oko 10,000 Jevreja iz bivše Jugoslavije. Iako zanemarljiv broj, pogotovo kada se izrazi u procentima, njihovo prisustvo je bilo zapaženo u društvenom (političkom i vojnom), kao i u kulturnom životu Izraela. Posebno je u predavanju bio istaknut rad Ženi Lebl, kao istoričara i književnika. 'Naša stvaralačka stvarnost', istakla je Dina Katan, 'vezana je za krucijalno delo Ženi Lebl, ne samo knjigama o Jevrejima Makedonije, Srbije i Beograda, kao snažnim i zapaženim autobiografskim

knjigama, nego i specijalnim doprinosom njene knjige „Hadž Amin, jerusalimski muftija“; u aktualnim političkim previranjima fašističke ideje Hadž Amina i dalje predstavljaju opasnost za mir na Bliskom istoku.

Izlaganje Dine Katan Ben Cion doprinos je boljem razumevanju odnosa u izraelskom društvu, gde se i danas nezvanično govori više od 40 jezika. Rekli smo nezvanično, jer je reč o useljenicima iz raznih krajeva sveta, koji su sa različitim kulturnim vrednostima doneli i svoj maternji jezik. Naravno, treba istaći, zvanično se u Izraelu komunicira na hebrejskom i arapskom jeziku, koji se obavezno koriste u državnim institucijama. Koristimo priliku da istaknemo primer Dine Katan, koja je svojim prevodima i poetskim doživljajem, prevedenim i na srpsko-hrvatski jezik, kao i njenim prevodima dela mnogobrojnih autora sa srpskog/hrvatskog na hebrejski, doprinela širenju kulture i boljem razumevanju među narodima.

**Priča Milana Fogela**

## OŽILJAK

Jesen je najlepše doba godine. Vrućine su se povukle do sledećeg leta, idealno vreme za rekreaciju, fizičku i duhovnu. Bilo je rano jutro i izašao sam na ulicu da trčim. To mi je najlakše, sve druge vežbe su mi dosadne, stalno se ponavlja isto, a kada trčite možete to uvek činiti u drugom pravcu. To jutro sam se odlučio za Atikot, siromašniji deo grada, ali prepun zelenila, da ne kažem čistog vazduha.

Trčao sam, već pomalo zadihan, kada sam primetio da se ispred mene nalazi tamnopus mladi čovek. Usporim malo i kada sam se već našao pored njega, pogledam malo bolje, kad ono Palestinac! Usporim još više, nikako nisam želeo da budem ispred njega okrenut leđima. Nikad se ne zna koje su njegove namere, ali ne daj vraže, uspori i on. Na kraju smo išli jedan pored drugog, a on me je sve vreme mrko gledao. Više nije izdržao, stao je. Stao sam i ja i tako smo se gledali možda ceo minut. Onda je zavukao ruku u duboki džep od vetrovke. Sve mi je bilo jasno, potrčao sam koliko me nose noge. Nisam se osvrtao, ali sam znao da juri za mnom sa isukanim nožem. Da ne dužim, operacija je prošla u najboljem redu, svega pet šavova sa koncima.

No, za one koji me ne poznaju dobro, moram da dodam još nešto.

Ujutro ni Bog otac ne može da me istera iz kuće dok ne popijem kafu. Kad popijem kafu ne pada mi na pamet da se bavim sportom. Sednem za kompjuter i pišem. Za sport, u stvari, nikad nemam vremena, iako mi je kardiolog preporučio jutarnje šetnje – ne trčanje!

Drugo, kada sam to jutro izašao iz kuće, bilo je skoro već podne. Supruga je kuvala ručak i zamolila me da trknem do samousluge i kupim alevu papriku, baš joj je ponestalo, a valjušci bez aleve paprike u krompiru nisu nikakvi. Istina je da sam tada malo potrčao, da što pre donesem alevu papriku kući.

Treće, kada malo bolje razmislim, to uopšte nije bio Palestinac, a još manje terorista. Bio je moj ispisanik, koji me je tužno gledao kada sam bez daha zastao pored njega da se odmorim. Zavukao je ruku u džep od vetrovke i ponudio mi cigaretu. Samo mi je rekao da ne preterujem i da bi pre nego što počnem da se bavim sportom bilo bolje da se prvo konsultujem sa lekarom.

Ali, kada je rekao sa lekarom, odjednom sam se setio da imam zakazanu operaciju na leđima. Ništa strašno, mala cista, a ja se nisam ni istuširao. Odmah sam se vratio kući i pravo pod tuš.

A aleva paprika? Na nju sam potpuno zaboravio, ali mi je supruga oprostila. Operacija je prošla bez problema i pre nekoliko dana skinuli su mi konce.

Od cele priče za uspomenu je ostao samo ožiljak.

**Pesma Olivere Rut Mirković**

Šta i ako umrem posle ovog leta.

Imaću za smrt dovoljno godina,  
Sigurno i tebe moj život ometa,  
Bar da imam sina, Bar da imam sina..

Tad bih mogla mirno na počinak ići,  
a ti bi mi bio, i Bog i Otac

Svevišnji i čovek,  
pesnik i ratar,  
seljak i građanin.

Sa perom u ruci  
sa srpom u drugoj,

Pesniče moj,  
seljanine pusti,  
ostavljen u Mačvi  
zauvek te

Volim

## Erih Eliša Samlaić

Tragično prekinuta sudbina prenosnika kultura

Piše Dušan Mihalek, izvod iz eseja posvećenog Erihu

Jeziva smrt u ustaškom logoru Jasenovac za vreme Drugog svetskog rata bacila je u zaborav i kompletno stvaralaštvo Eriha Eliše Samlaića (Erich Elisha Samlaich). Od Samlaićeve smrti do sada, koliko mi je poznato, tekstove o njemu objavili su jedino Aleksandar Šaron i Branko Polić. Spominje ga, uz fotografije, i Danilo Fogel u knjizi *Jevrejska zajednica u Zemunu*. Moj nesrećno objavljen tekst, štampan bez mog znanja, odobrenja i redigovanja u zagrebačkom časopisu *Ha-Kol*<sup>1</sup> zapravo je skica scenarija za vođenje koncerta na kom je u Tel-Avivu 2004. izvedena Samlaićeva *Sefardska tema sa Balkana*.

U rukopisu Dr Jude Levija *Naši Jevreji u književnosti, nauci i novinarstvu, muzici, likovnoj umetnosti i glumi*, pripremljenom pred Drugi svetski rat (a sada se čuva u beogradskom Jevrejskom istorijskom muzeju), Samlaić se spominje kao „najmlađi, ali ... daroviti kompozitor“, literarni i muzički kritičar, dirigent i melograf.

U jerusalimskom Arhivu Eventov (Istorijski arhiv Udruženja useljenika iz Jugoslavije) pored teksta doktorske disertacije i četiri štampane Samlaićeve kompozicije, čuvaju se i izjave o njemu koje su napisali u Jerusalimu Mirko Hirschl (decembra 1955) Aleksandar Šaron (aprila 1957) i Leo Klopfer (16. VII 1978).

Transcontinental Music Publications iz Njujorka objavio je 2005. revidiranu i uređenu horsku partituru *Džunaj* E.E.Samlaića pod naslovom *Zhooni Na*.

*Sefardsku temu sa Balkana* izveli su violinistkinja Ženja Kozlovski i pijanista Boris Fajner u Tel-Avivu 2004; moju obradu ove kompozicije za sedam

sintisajzera, izveli su učenici muzičke škole Yamaha u Beer-Shevi (Izrael) 2005, a obradu za harmoniku izveo sam u Tel-Avivu na promociji knjige Ženi Lebl *Do "Konačnog rešenja" – Jevreji u Beogradu 1521-1942* (prevod na hebrejski) 2006.

Samlaićevi tekstovi objavljeni su pre Drugog svetskog rata u časopisima *Omanut*, *Židov i Muzički glasnik*, a tekst *Sudbina Kol nidre melodije* nanovo štampan u zagrebačkom *Novom Omanutu* 2003.

Izdanja njegovih kompozicija naišla su na vrlo povoljan odziv prikazivača u domaćoj i stranoj štampi (Hans Nathan, Lazar Saminski, Mihajlo Lesjak, Žiga Hirschler i dr), a Vojislav Vučković je vrlo oštro reagovao na Samlaićevu brošuru *Muzika u Sovjetskoj Uniji*.

Njegovo ime nailazimo na internetskom spisku žrtava Jasenovca, kao i na spisku žrtava Holokausta jerusalimskog memorijalnog kompleksa Yad Vashem.

I to je otprilike sve što je ostalo iza Eriha Eliše Samlaića, uz podatke koje sam dobio iz razgovora sa ljudima koji su ga poznavali - Danilom Fogelom iz Zemuna, Aleksandrom Šaronom iz Jerusalima i Helgom Ungar rođ. Blau iz Naharije (Izrael). Zahvalan sam Ženi Lebl i Cvi Lokeru koji su mi omogućili uvid u materijale, na osnovu kojih je moguće sklopiti biografiju ovog tragično preminulog muzičara i pisca.

Erih Eliša Samlaić je rođen 1913. u sremskom seocetu Karlovčić kraj Pećinaca i Rume (danas u Vojvodini, severna Srbija). Ime Eliša dobio je verovatno prilikom obrezivanja. Za oficijelna državna dokumenta, kako je tada bilo uobičajeno u Austrougarskoj, kojoj je pripadalo njegovo rodno mesto, dali su mu ime Erih (Erich). Nakon Prvog svetskog rata i stvaranja nove države, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, porodica se nalazi u Zemunu, gde je otac Emanuel imao prodavnicu tekstila. Eliša je bio najstarije dete, a docnije su se rodile sestre Ruža (Roza) i Marija, i brat Hugo.

Đaci Samlaićeve generacije vaspitavani su u školama u duhu "integralnog Jugoslovenstva", ali im je omogućeno i jevrejsko religiozno obrazovanje, i delatnost u organizaciji cionističkog podmlatka. Bio je najbolji đak generacije tokom svih razreda u zemunskoj Gimnaziji, a usput učio i muziku kod Rikarda Švarca u beogradskoj muzičkoj školi *Stanković*. Za četiri godine završio je studije i 1935. prešao u Zagreb, da bi spremao doktorsku disertaciju o životu i delu pisca i kompozitora Vjenceslava Novaka. U Zagrebu je bio dirigent jevrejskog hora *Ahdut* i sekretar mesečnika jevrejske kulture *Omanut*, koji je pokrenuo i svoju ediciju partitura i drugih izdanja.

Svirao je violinu i oženio se sa violinistkinjom Ljerkom Blau 1939. Pisao je poeziju, prozu i tekstove o muzici, kao i o drugim temama. Kompozicije su mu izvođene u Zagrebu, Beogradu, Zemunu, Bukureštu, Jerusalimu...

Doktorsku disertaciju odbranio je u Beogradu 1940. Rukopis pripremljen za štampu izgoreo je u Narodnoj biblioteci prilikom bombardovanja Beograda 6. aprila 1941.

Muzičar i književnik, Jevrejin i „integralni Jugosloven“, Zemunac i Zagrepčanin – kao da je bio predodređen za komparacije, sinteze i prenošenje raznih kultura.

To potvrđuje već i jedan od njegovih prvih tekstova u *Omanutu* 1936. Pod naslovom *Sudbina Kol nidre melodije* on skicira nastanak i razvoj ove popularne melodije jevrejskog bogoslužjenja i donosi svoj zapis sefardske melodije iz Beograda. Nagoveštavajući razne moguće jevrejske i ne-jevrejske uticaje na formiranje melodije *Kol nidre* (vizantijske, ciganske, maranske, minezengerske i drevne hebrejske), on zaključuje:

„Kada bi naša glazba kojim slučajem bila izdvojena, potpuno čista od svakog stranog utjecaja – trebalo bi je se odreći, jer ona onda ne bi bila odraz svih neprilika kroz koje je prošao židovski narod“.

Autor je tada imao 23 godine.

Tekst *Komparativni prilog proučavanju naših sefardskih religioznih napjeva – „El nora alila“* motiv (*Omanut* 1940, No. 1, str. 11-15) predstavlja mladog autora već kao zrelog muzikologa.

„Već prva znanstvena ispitivanja sefardskog religioznog folkloru ustanovila su veliku šarolikost i raznovrsnost zapsanog materijala. Na sefardsku religioznu muziku utjecale su prije svega svjetovne romanse, i to najviše kod t.zv. pizmonim, a zatim i narodna muzika okolnih naroda: arapska u Sjevernoj Africi i turska u balkanskim krajevima“. Hazani, profesionalni sinagogalni pevači, unose ove uticaje uglavnom u molitve u obične dane, petak, subotu...

Međutim, na najveće blagdane („Jamim noraim“) otpor slušalaca protiv svake novine bio je najjači – i zato u tim napevima nailazimo i na izrazite podudarnosti bez obzira na geografsku udaljenost.

U kratkom razdoblju u kom je objavljivao svoje članke (1933-40) Eliša Samlaić je, iako mlad, izrastao u najznačajnijeg tumača jevrejske muzike na jugoslovenskim prostorima. Njegova *Edition Omanut*, u doba širenja fašizma u Evropi, postaje još jedina oaza izdavaštva jevrejske muzike na Starom kontinentu. U svojim tekstovima on ukazuje na svu iskrivljenost nacističke rasističke ideologije, ne štedeći pri tom ni drugu pogubnu ideologiju tih vremena - sovjetski komunizam.

Ipak, nespreman dočekuje napad Nemačke na Jugoslaviju.

Sa suprugom Ljerkom pred ustašama beži u Zemun, gde upravo umire njegov otac. Međutim - i tamo su stigle ustaše. Eliša i Ljerka pokušali su maja 1942. da se prebace do Jadrana, da bi prebegli u Italiju. Međutim, na sarajevskoj železničkoj stanici ustaše su spazile dvoje mladih, maskiranih u seljačka odela, ali sa violinama - i odmah shvatile da se radi o Jevrejima. Poslali su ih u Jasenovac. Tamo se našla i cela porodica - i iz Zemuna i iz Zagreba, kao i Elišin učitelj Rikard Švarc. Sve su ih poubijali.

Među preživelim žrtvama Holokausta i danas kruži legenda da su ustaše Eliši priredile 1944. specijalnu orgiju. Napravili su, navodno, lomaču, stavili ga na nju, zapalili, a onda mu dobacili violinu i rekli - Sviraj sad, Čifute! A on je uzeo violinu i počeo da svira – *Hatikvu (Nadu)*, današnju izraelsku himnu.

I tako je sa tom melodijom izgoreo, u svojoj 30. godini.

Istinitost ove legende porekli su i negirali kako preživeli članovi porodice, tako i prijatelji, pa i Aleksandar Šaron, koji je to svojevremeno zapisao. Ništa nije dokazano – ali je puno zaboravljeno: pre svega, Eliša Samlaić je potpuno izostavljen iz svih leksikona, enciklopedija i udžbenika istorije na tlu bivše Jugoslavije, kao i sa koncertnih programa.

Ovaj tekst pokušaj je da se spase od zaborava.

## IN MEMORIAM

**Ješua Šua Abinun** rođen je u Sarajevu 12. 05. 1920. a umro u Splitu 27. 02. 2016. Sahranjen je 1. 03. na židovskoj parceli splitskog gradskog groblja Lovrinac, pokraj svoje supruge Mace, u krugu brojnih prijatelja i poznanika. Za njim ostaju, u dalekoj Kanadi, unuka Ira i unuk Igor.

Piše Ana Lebl, Split / Izvod



U potresnom svjedočenju pod naslovom "Slučajno sam ostao živ", naš Šua, rođen 1920. godine u Sarajevu, ukratko je opisao svoju mnogočlanu obitelj i godine bezbrižnog odrastanja uz brata i dvije sestre, uz oca stolara i majku domaćicu. Godine Šuine mladosti, sretnog i lagodnog života njegove obitelji, prekinute su osnivanjem ustaške NDH, čiji se mač uništenja spustio na glavu obitelji Abinun koja je prije 500 godina, bježeći iz Španjolske, stigla u ove krajeve.

U jesen 1941. u logor Jasenovac odvedeni su Šua, brat Santo i njihov otac Isak, a nešto kasnije majka Rifka i sestre Simha i Regina, dvanaestogodišnja djevojčica. Ješuin otac je u Jasenovcu ubijen 1941, a majka i dvije sestre naredne godine, prilikom navodnog prebacivanja iz Jasenovca u logor Đakovo. Od brojne uže i šire obitelji Abinun, kraj rata doživjeli su samo Ješua i njegove dvije tetke. Posljednjih mjeseci postojanja logora, ustaše su sustavno uništavale dokumentaciju i tragove svojih zločina. *"Postupno su htjeli likvidirati logor, smanjivali su ga, svakog dana. Samo su jeli, pili, opijali se i ubijali. Likvidaciju žena nismo vidjeli svojim očima, ali smo iz naših zidanih baraka vidjeli kako pale barake u kojima su žene do tada bile. Te večeri htjeli su i nas da likvidiraju. Međutim, fizički nisu stigli da, pored 800 žena, i nas pobiju. Ostavili su to za jutro".*

Narednog dana – 22. travnja 1945. – 1060 logoraša je krenulo u proboj. Za Šuu i za još 128 logoraša, od čega samo četrdesetak Židova, proboj iz Jasenovca je značio slobodu. Ovaj proboj je bio podvig logoraša koji su krenuli bez oružja, gladni i bolesni u očajničku borbu za slobodu. Osnovna misao im je bila – netko mora ostati živ, da prenese poruku i istinu o Jasenovcu.

Šua je do nedavno svake godine išao u Jasenovac na komemoraciju. Uvijek je spremno svjedočio, davao intervjue za domaće i strane medije koliko god mu to teško padalo, jer želio je da se ne zaboravi.

Svoju strašnu i tužnu priču nikada nije pričao sa suzama u očima već s osobitim trijumfom preživjelog.

## DONACIJE

- 150 NIS za HOJ Dana Finci Yeheskel
- 500 NIS za film Ilana Štajn
- 200 NIS za film Flora Šučur